

ANNE
DE COURCY

RIVIERA LUI
CHANEL

Traducere din limba engleză și note
STANCA POTOROACĂ

LITERA

București
2020

Chanel's Riviera
Life, Love and the Struggle for Survival
on the Côte d'Azur, 1930 – 1944

Anne de Courcy

Copyright © 2019 Anne de Courcy

Toate drepturile rezervate

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România

tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372

e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

www.litera.ro

Riviera lui Chanel

Viața, iubirea și lupta pentru supraviețuire pe Costa de Azur

1930–1944

Anne de Courcy

Copyright © 2020 Grup Media Litera

pentru versiunea în limba română

Toate drepturile rezervate

Traducere din limba engleză

Stanca Potoroacă

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Monica Grecu

Corector: Dorina Lipan

Copertă: Flori Zahiu

Tehnoredactare și prepress: Ana Vărtosu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DE COURCY, ANNE

Riviera lui Chanel: viața, iubirea și lupta pentru

supraviețuire pe Coasta de Azur: 1930–1944 /

Anne de Courcy; trad. din lb. engleză și note:

Stanca Potoroacă – București Litera, 2020

ISBN 978-606-33-5062-7

I. Potoroacă, Stanca (trad.; note)

94

CUPRINS

<i>Introducere</i>	7
<i>Prolog</i>	9
Capitolul I. 1930, Începutul: La Pausa	13
Capitolul II. Misia Sert și cercul ei	36
Capitolul III. Distracție, jocuri și începutul terorii	59
Capitolul IV. Iubire și atracție pe Coasta de Azur	78
Capitolul V. Socialismul și doamna Simpson	92
Capitolul VI. 1937, Ascensiunea lui Schiaparelli	106
Capitolul VII. Umbra războiului	128
Capitolul VIII. <i>La drôle de guerre</i>	146
Capitolul IX. Iunie 1940	166
Capitolul X. Regimul de la Vichy	187
Capitolul XI. „Victoria nemților este sigură“	210
Capitolul XII. Antisemitismul brutal al regimului de la Vichy. Protecția italiană	226

Capitolul XIII. Evadări, capturări și rații de hrană pentru supraviețuire	245
Capitolul XIV. Lupta pentru supraviețuire	262
Capitolul XV. Activități dubioase	273
Capitolul XVI. Rezistența crește, oamenii înfomețați sunt tot mai slăbiți	287
Capitolul XVII. Ultimele zile	303
<i>Epilog</i>	311
<i>Mulțumiri</i>	319
<i>Bibliografie</i>	323
<i>Indice</i>	327

INTRODUCERE

Această carte nu este o biografie a lui Chanel sau o istorie a Rivierei franceze – s-au scris deja nenumărate cărți despre aceste lucruri –, ci reprezintă povestea anilor în care Chanel și-a petrecut verile în acea zonă a Franței.

Riviera franceză este, probabil, cea mai cunoscută regiune de coastă din lume, iar Coco Chanel este, fără îndoială, cel mai cunoscut creator de modă care a existat vreodată. În 1930, cele două și-au „unit forțele“, Chanel construindu-și o vilă luxoasă acolo, cunoscută sub numele de La Pausa. În anii care au urmat, Coco venea să-și petreacă verile aici – deseori însoțită de câte un iubit, dar mai tot timpul cu prietenii. A fost, din multe puncte de vedere, singurul loc pe care îl considera „acasă“: avusese diverse apartamente în Paris, însă începând cu anul 1934 a stat la Ritz, în timp ce La Pausa – construită conform indicațiilor ei, mobilată și executată exact cum și-a dorit – era numai și numai a ei.

Anii '30 au reprezentat, probabil, perioada de glorie a Rivierei așa cum o știm astăzi – un loc ce merită vizitat mai degrabă pentru verile sale lungi și minunate, și nu pentru iernile călduroase (cum făcea regina Victoria). Încă nesufocată de betoane, abia descoperită de nume celebre precum Murphy, Fitzgerald, Hemingway și prietenii acestora, Riviera

Ducesei i se va spune „Alteță“ și i se vor face reverențe. Viața de pe terenul de joacă al Europei putea reveni la normal acum.

Pentru că, după cum scria Nicolson din Villa Mauresque: „[Asta] chiar este vacanța perfectă. Arșița e dogoritoare, grădina – splendidă, șezlongurile răcoroase, sucul de limetă la îndemână, piscina alături pentru cei care vor să se bălăcească, priveliștea – încântătoare, cărți, gramofone, oameni frumoși și, mai presus de toate, senzația că nu durează prea mult timp.“

Nici n-a durat...

CAPITOLUL I

1930, ÎNCEPUTUL: LA PAUSA

În 1930, lunga poveste de dragoste dintre Coco¹ Chanel – cea mai cunoscută creatoare de modă din lume – și ducele de Westminster – cel mai bogat om din Anglia – se apropia, în mod inevitabil, de sfârșit. Bendor (acesta este numele sub care era cunoscut ducele) își dorea un urmaș, iar Chanel², la cei patruzeci și șapte de ani ai ei, nu prea mai avea cum să îi ofere unul și nici nu mai putea suporta numeroasele aventuri ale ducelui, facilitate de faptul că era putred de bogat.

Se întâlniseră cu șapte ani mai devreme, în Hôtel de Paris din Monaco, unde Chanel lua cina cu Vera Bate (o veche prietenă a lui Bendor). Ducele avea patruzeci și patru de ani.

Deși nașterea Verei era învăluită în mister, era cunoscut faptul că era înrudită cu familia regală britanică – se presupune că era fiica nelegitimă a Primului Marchiz de Cambridge, fratele mai mic al reginei Mary – și, în această calitate, făcea parte din nucleul aristocrației engleze. Pe atunci, era căsătorită cu primul

¹ Pseudonimul „Coco“ își are originea în scurta sa carieră de cântăreață, refrenul uneia dintre melodiile pe care le interpreta începând cu „Co-co-co-co...“

² S-a născut pe 19 august 1883

ei soț, ofițerul american Fred Bate, și, în ciuda frumuseții și a popularității ei, era mereu lefteră. Chanel, cu perspicacitatea ei fulgerătoare (unul dintre motivele succesului său), o angajase, în mare parte, pentru că Vera era un soi de publicitate ambulată: purta hainele cu atâta eleganță încât toate femeile își doreau să aibă imediat orice vedeau la ea. Hainele îi erau, firește, oferite de Chanel, cele două devenind prietene apropiate.

Când a văzut-o pe Vera din celălalt colț al camerei, ducele plănuia să meargă la Cazinou, dar s-a apropiat de ea pentru a o saluta și, spre încântarea lui, cele două femei l-au invitat să li se alăture. Au vorbit, au râs, au dansat; Bendor a uitat complet de Cazinou și le-a invitat să ia cina pe iahtul său – un velier cu patru catarge numit *Flying Cloud* – în seara următoare, angajând o trupă de țigani care să le cânte serenade și însoțindu-le la dans într-un club de noapte.

Chanel l-a fermecat pe Bendor din prima clipă. Era frumoasă, elegantă, spirituală și extraordinar de independentă. Dintr-o fetiță foarte săracă se transformase, pas cu pas și bărbat după bărbat, într-o femeie de succes. Și-a depășit condiția de femeie întreținută – lucru care rămânea, de multe ori, o etichetă care te însoțea toată viața –, iar cu mulți dintre clienții ei bogați se împrietenise și era în relații foarte bune.

Revoluționase moda, creând haine simple, comode, fără elemente de prisos, din materiale care până atunci fuseseră considerate lipsite de eleganță (tricotul, de exemplu) și care îi permiteau corpului să se miște liber. „Scopul modei“, a afirmat ea într-o ediție franceză a revistei *Vogue*, „este să le facă pe femei să pară tinere. Asta schimbă modul în care privesc viața și le face să fie mai optimiste, mai binedispuse.“

Cu doi ani înainte de a-l cunoaște pe Bendor, Chanel era deja un nume cu greutate în lumea modei – fusese remarcată de *Harper's Bazaar* încă în 1915 –, lansând parfumul care urma să devină cel mai cunoscut din lume: Chanel No. 5. Avusese un succes răsunător, care o îmbogățise pentru tot restul vieții. După

cum îi tot repeta lui Bendor în numeroase ocazii, respingându-i avansurile – ce avea el și nu avea ea? Asta pentru că, deși susținea că pentru ea iubirea este lucrul cel mai de preț, independența (și munca) erau, de fapt, mai importante. Îi lăsase, totuși, o umbră de speranță, fiind de acord să se întâlnească cu el în anul următor. Între timp, el o curta cu toate mijloacele de care dispunea – de la flori și bijuterii la somon trimis cu avionul de pe domeniul său din Scoția. În cele din urmă, a capitulat. Spre sfârșitul primăverii anului 1924, s-a îmbarcat pe negrul și piraterescul *Flying Cloud* pentru a porni, cu Bendor, într-o croazieră pe Mediterană, pătrunzând într-o lume de un lux inimaginabil. Pe lângă echipajul format din patruzeci de oameni, paturile cu baldachin și perdelele de mătase, pe iaht era și o mică orchestră, care le cânta în fiecare seară în timp ce dansau. Dacă aveau invitați pe iaht (cum se întâmpla adesea), toată osatura navei era iluminată.

Bendor – înalt, blond și chipeș –, avea case împrăștiate prin toată lumea. Cum nu prea se întâmpla să stea mai mult de trei-patru zile în același loc și deseori apărea neanunțat, toate îl așteptau perfect pregătite – mașinile cu rezervoarele pline, argintăria lustruită, servitorii în livrele Grosvenor, cămărilor pline cu mâncare. Ducele a copleșit-o pe Chanel cu cadouri – de la bijuterii și opere de artă până la o casă în Londra.

Când au vizitat domeniul Westminster din Cheshire, Chanel a jucat rolul de gazdă la reședința sa rurală, Eaton Hall. Aici a călărit, a jucat tenis și a navigat; când au vizitat domeniile lui din Scoția a învățat să pescuiască – și s-a descurcat bine. S-a împrietenit cu Winston Churchill, care era un apropiat al lui Bendor, astfel că se întâmpla des să se găsească la aceeași petrecere sau la bordul lui *Flying Cloud*. „Coco e aici în locul lui Violet“, îi scria Churchill soției sale, Clementine. „E ft plăcută – o ființă cu adevărat mntă & puternică, ce ar putea stăpâni un bărbat sau conduce un imperiu. Bennie ft bine & cred foarte fericit să aibă lângă el pe cineva pe măsură, talentul ei fiind pe potriva puterii lui.“

Respect Când Bendor a cumpărat o casă în Highlands, Chanel a fost cea care a decorat-o, vopsind saloanele în bej și instalând primul bideu din Scoția; în timpul sezonului de vânatoare vâna de trei ori pe săptămână. I-a fermecat pe toți prietenii lui și se înțelegea bine cu copiii și prima lui soție. Nici unul dintre aceste lucruri nu a făcut-o, însă, să se dedice mai puțin muncii și, deși ajunsese să îl iubească pe Bendor („Viața mea a început cu adevărat abia cu Westminster“, i-a mărturisit unei prietene. „Găsisem, în sfârșit, un umăr pe care îmi puteam odihni capul, un copac de care să mă sprijin“), era hotărâtă să își păstreze independența. Unul dintre mijloacele prin care putea face acest lucru era să aibă o casă doar a ei, unde să poată trăi „fără lachei la toate ușile“.

Trebuia să fie în Franța, la o distanță rezonabilă de Paris și undeva la soare (pe care îl iubea) – de altfel, când s-a întors cu pielea „cafenie ca a unui paj“ din una dintre obișnuitele croaziere cu Bendor, bronzul a devenit un accesoriu la modă. Răspunsul era unul singur: Coasta de Azur, pe lângă care trecuse de atâtea ori în iahtul iubitului ei. Era prima oară în viață când putea trăi pe placul ei, urmându-și propriile reguli. Locul pe care l-a văzut întâia oară de pe iahtul ducelui în decembrie 1927 era deasupra unui sătuc numit Roquebrune, la 180 de metri peste nivelul mării, cu vedere spre Menton și granița cu Italia pe de o parte, Monaco și golful său de cealaltă parte. În spatele vilei, se vedeau în depărtare colinele submontane ale Alpilor. Una peste alta, cumpărând câteva parcele de teren adiacente, a reușit să obțină doisprezece acri care includeau și o livadă de măslini. Numele proprietății, La Pausa, vine de la povestea despre Maria Magdalena care, se spune, s-a oprit aici pentru a se odihni după ce a fugit din Țara Sfântă într-o barcă fără cârmă după răstignirea și învierea lui Hristos.

Existau trei clădiri care au fost ulterior transformate în casa principală, cu două căsuțe mai mici pentru musafiri; pe una din ele, „La Colline“, i-a dăruit-o Verei Bate, acum Lombardi. Vera, care divorțase cu doi ani în urmă, se măritase în acel an

cu un ofițer italian pe nume Alberto Lombardi, un călăreț iscusit foarte apreciat de Mussolini. Având-o pe prietena ei aproape, îi era foarte ușor să-i invite aici pe prietenii ducelui – Vera îi cunoștea pe toți.

Cel care a transformat clădirile deteriorate într-o casă încântătoare a fost un tânăr arhitect din zonă, Robert Streitz. Acesta restaurase cu atâta pricepere vila din apropiere a unuia dintre prietenii lui Chanel, contele Jean de Segonzac, încât acesta i l-a recomandat. La scurt timp după semnarea contractului de cumpărare în februarie 1929, Chanel l-a invitat pe Streitz la o petrecere la bordul lui *Flying Cloud*, după care a acostat departe de Cannes. Trei zile mai târziu, arhitectul i-a adus schițe cu proiectul vilei, în care figurau trei aripi înfășurate în jurul unei curți deschise, mărginite de coloane. Pentru Streitz, care avea douăzeci și opt de ani pe atunci, era o comandă minunată.

Lui Chanel i-a plăcut planul atât de mult încât l-a acceptat din prima, singura condiție fiind ca, înainte să înceapă munca, arhitectul să meargă să vadă mănăstirea de maici din Aubazine, unde ea își petrecuse o bună parte din copilărie și adolescență, pentru a încerca să încorporeze atmosfera și unele dintre caracteristicile de bază ale vechii construcții în planul vilei. (Cât a fost acolo, Streitz s-a întâlnit cu maica stareță și a întrebat-o dacă își amintea de Gabrielle Chanel. Da, a răspuns ea, își amintea foarte bine de săraca fată oropsită, „o copilă ilegală născută într-un azil pentru săraci“.)

După aceste cercetări, Streitz a proiectat scara principală aproape identic cu cea din mănăstire, pe treptele căreia Chanel trebuia să fi călcat de sute de ori. Discreția proverbială a lui Chanel privitoare la copilăria ei nu se extindea asupra acestor „memorări“ arhitecturale; casa, lungă și scundă, cu trei părți care dădeau spre o curte interioară umbroasă, păstra mai multe ecouri ale mănăstirii din Aubazine în colonadele ei stinghere, tavanele arcuite și ușile ei masive.

Parterul era dominat de un hol mare, cu ușa de la intrare sculptată cu multă măiestrie, un candelabru vechi din fier forjat și cinci ferestre deasupra intrării – cinci era numărul norocos al lui Chanel (zodia ei fiind Leu, al cincilea semn zodiacal). A comandat peste 20 000 de țigle pentru acoperiș curbate, lucrate de mână, pentru că voia să pară vechi. Din același motiv, obloanele au fost „învechite” și până și măslinii, transplantați din Antibes, aveau 100 de ani.

Afară, stânjeneii mov, levănțica și peluzele făceau ca grădina să fie foarte originală pentru acele vremuri. Chanel a fost prima care a cultivat plante mai „ponosite”, ca levănțica și măslinii, respingând variantele mai convenționale – crinii, spre exemplu (deși accepta trandafirii cățărători). La marginea grădinii, ascuns privirii de un gard viu de tise, era un teren de tenis superb – Chanel era ferm convinsă de importanța sportului.

Construcția casei, cumpărată și plătită de Chanel, a fost un proiect în care s-a implicat foarte mult. Obișnuia să vină de la Paris o dată sau de două ori pe lună, ca să verifice cum stăteau lucrurile. „De fiecare dată când venea la Roquebrune era foarte binedispusă”, își amintea constructorul, Edgar Maggiore. „Într-o zi a alunecat și a căzut într-o baltă cu noroi. În loc să se plângă că și-a distrus rochia, a râs până când a fost ajutată de muncitori să iasă din ea. Dacă aveam vreo problemă delicată și ea nu putea veni din Paris din cauza muncii, mergeam noi la ea ca să o consultăm. Îmi amintesc cum l-am trimis pe tencuitor la ea ca să poată alege culoarea fațadei.”

Odată, mașina lui Streitz s-a stricat în drum spre Roquebrune și, pentru că luase autobuzul și ajunsese cu întârziere, se temea că va fi certat de autoritara mademoiselle. Spre surprinderea lui, Chanel a fost foarte înțelegătoare și, aflând ce fel de mașină avea, a spus că are una asemănătoare în garaj și i-a dăruit-o. „Nu am avut nici un contract cu ea și nici un fel de corespondență”, își amintea Streitz mai târziu, din Valbonne, în Alpii Maritimi, unde locuia după ce s-a pensionat. „Pentru

mine, cuvântul dat de mademoiselle era mai mult decât suficient. La nouă luni după terminarea lucrărilor la vilă, toate facturile erau plătite în întregime.”

O mare parte din casă era din marmură albă; în fiecare cameră erau șemineuri mari, podele și lambriuri din lemn de stejar din secolul al XVIII-lea și mobilă¹ în stil Tudor și stil iacobin din reședințele lui Bendor – în dormitorul lui, separat de camera lui Chanel de o baie, se afla un pat masiv din lemn de stejar în stil elisabetan. Culorile dominante erau alb și bej; până și pianul era bej. „Te poți relaxa doar dacă privirea nu ți-e distrasă de culori de fundal aprinse”, spunea Chanel. În camera de zi se găseau trei canapele bej mari de piele și șamoa, articole de mobilier spaniol și provensal (care erau, în acea perioadă, complet demodate), și vase cu liliac alb pe mesele din lemn de stejar. Dormitorul ei era decorat cu tafta bej, covorul fiind albastru; baia, care era lângă dormitor, era din sticlă lăptoasă albă.

Pasiunea ei pentru simplitatea luxoasă se observa și în modul în care își trata invitații. Dimineața în casă era liniște – Chanel dormea până târziu, la fel ca mulți dintre musafirii săi; dacă cineva voia să meargă să înoate sau la cumpărături însă, avea la dispoziție automobile mici cu șoferi gata să-i însoțească pe cei doi kilometri de drum de munte șerpuitor până la Menton sau până la plajă.

Prânzul era, de fapt, momentul în care ziua începea cu adevărat: avea loc discuții însuflețite și se făceau planuri, ca la o petrecere mondenă. Mâncarea – de la friptură rece până la diverse feluri de paste – era păstrată în încălzitoare vechi, din argint, aduse din Anglia și servită în stil bufet la o masă plină cu farfurii, aflată în colțul sufrageriei. Câteodată, prânzurile se mutau pe terasă, iar invitații stăteau pe iarbă pe bucăți de pânză groasă de in.

¹ În prezent, în Muzeul de Artă din Dallas

Respect La ferestrele imense care formau aproape două laturi din camera principală și prin care se vedea, dincolo de livada de portocali, Monte Carlo, atârnav draperii de mătase bej. Jaluzelele verde-închis protejau încăperea de arșița verii. În sufragerie, cu masa ei extrem de lungă, perdelele de tafta albă se asortau cu pereții de aceeași culoare. Fiecare dormitor avea baia lui, iar fiecare baie mai avea câte o intrare separată pentru servitori care, chemați cu ajutorul unei sonerii, puteau intra neobservați pentru a pregăti baia sau a lua hainele la spălat. În dormitoare se găseau paturi italienești vechi, de valoare, cu perdele aurite contra țăntarilor și covoare masive pe podelele din lemn de stejar.

Pe lângă faptul că era „acasă“, La Pausa era și un decor extrem de atrăgător pentru iubii ale căror vieți, ca acelea ale lui Chanel și Bendor, se împleteau atât de strâns. Cât de aproape de a se căsători au fost e un subiect controversat, întrucât nici unul dintre ei nu a făcut vreo declarație definitivă în acest sens; cu toate acestea, Chanel a spus mai târziu că s-ar fi căsătorit cu el dacă rămânea însărcinată – iar un copil era ceva ce își dorea foarte mult. Poate s-a gândit că atmosfera romantică din La Pausa îi va fi prielnică – pragmatică din fire, a început să ceară sfaturi în acest sens. „A încercat de toate“, spune madame Patricia Marinovich, a cărei mamă și bunică lucraseră la La Pausa și erau la curent cu toate zvonurile care circulau în casă. „A încercat chiar să stea cu picioarele în sus timp îndelungat după ce făcea dragoste, pentru a obține ce-și dorea.“¹ Cum mărturisise chiar ea în anii din urmă, apelase la tot felul de „acrobații umilitoare“.

Deși încă mai avea dormitorul din La Pausa, ducele o cunoscuse și începuse să-i facă curte femeii care îi va deveni, mai târziu, soție. Era Loelia Ponsonby, fiica lui Sir Frederick „Fritz“ Ponsonby (pe atunci, trezorier al regelui George al V-lea),

¹ O teorie foarte răspândită în acea perioadă era că acest lucru ar ajuta sperma să ajungă la ovul

și avea douăzeci și șapte de ani (în timp ce el avea cincizeci). Se cunoscuseră în luna noiembrie a anului precedent în Embassy, clubul de noapte preferat al prințului de Wales și al cercului său de prieteni, la care Loelia a ajuns în mare grabă, într-o rochie de șifon mov, răspunzând invitației de ultim moment a unui prieten. Trei săptămâni mai târziu, Bendor a cerut-o în căsătorie – la doar două zile după ce Chanel, care venise să stea cu el pe la jumătatea lui decembrie, a plecat de la Eaton Hall. Logodna a fost anunțată pe 2 ianuarie 1930, în timpul croazierei lor de-a lungul coastei dalmațiene.

„Mi-am petrecut zece ani din viață cu Westminster“¹, spunea Chanel, mai târziu. „Cea mai mare bucurie pe care mi-a oferit-o a fost să-l privesc cum trăiește. Timp de zece ani, am făcut tot ce și-a dorit. Dar viața înseamnă mai mult decât să pescuiești somon.“

Chanel n-a fost singura care a hotărât să se stabilească pe Riviera. Devenise un loc foarte la modă, un adevărat teren de joacă pentru cei bogați²; coasta se dezvoltase și puteai vedea automobile Hispano Suiza, Bugatti și Rolls Royce parcate peste tot. Și nu erau mașini obișnuite: multe dintre ele reflectau personalitatea sau gusturile deosebite ale proprietarilor – tapițerie de orice culoare, făcută la comandă, elemente incrustate din sidif, fildeș sau aur, uși laterale împodobite cu blazonul familiei, monograme sau accesorii împletite.

Din aceste mașini coborau aristocrați, oameni de afaceri bogați și stele de cinema – pentru care Chanel deschisese încă un salon în Monte Carlo –, oameni care stăteau în vilele de pe coastă ce se înmulțeau într-un ritm amețitor sau în hotelurile luxoase din zonă.

¹ Ea spunea mereu că au fost zece ani – au continuat să se vadă și după căsătoria lui

² Concediile plătite au apărut abia în 1936 în Franța și în 1938 în Anglia

Cinele ieftine cu bouillabaisse și vin de casă erau (cu excepția restaurantelor din satele mai mici) de domeniul trecutului; restaurantele aveau prețuri tot mai ridicate, iar unele dintre bistrouri fuseseră transformate în cluburi de noapte. Cu toate acestea, lăstunii încă mai zburau în cercuri pe lângă leandri, tarabele din piețe erau tot pline de lămâi, vinete și roșii, în aer plutea un miros de pini, iar florăresele vindeau buchete imense de garoafe. Noaptea de primăvară erau încă însoțite de licurici și de orăcăitul coloniilor de broscuțe verde smarald, urmat de cântecul privighetorilor, iar vara avea ca fundal sonor țârâitul greierilor.

Pescarii desculți continuau să iasă în larg în *pointes* (așa se numeau bărcile cu care pescuiau), captura lor sfârșind pe mesele din restaurante – gătită fiind, de multe ori, de soțiile lor, îmbrăcate cu șorțuri negre enorme (folosite de toate femeile din zonă) care le protejau hainele adesea jerpelite. În regiunile stâncoase ale coastei, bărbații vânau caracatițe cu ajutorul unor bețe lungi, de capătul căror atârnavu cârlige ascunse în niște cârpe roșii. Scuturau bețele deasupra gropilor din stânci și, dacă se întâmpla să fie vreo caracatiță acolo, de obicei sărea spre cârpe și rămânea prinsă în cârlig.

În zona Marsiliei încă se mai putea duce o viață simplă. Lângă St. Tropez, Colette, deja celebră pentru capodopera ei, *Chéri*, și iubitul (iar mai târziu soțul) ei, Maurice Goudekot¹, cumpăraseră, cu patru ani mai devreme, o *mas* țărănească cu patru camere, situată pe un teren de doi acri și jumătate, înconjurată de viță-de-vie și smochini. Nu exista curent electric (a fost instalat mai târziu), iar unica sursă de apă era o fântână adâncă, în care Colette obișnuia să țină vinul alb la rece. În partea de nord, casa avea și o terasă fermecătoare, la umbra unei glicine bătrâne, iar o cărăruie ducea spre o plajă ascunsă din apropiere. Cum în jurul fântânii se încolăceau ramuri de

viță-de-vie Muscat, Colette a hotărât să-și numească proprietatea „La Treille Muscate”.

Toate verile și le petrecea aici. Cineva a descris-o ca fiind „o femeie scundă [avea un metru șaiszeci și doi], corpulentă, cu o claie de păr șaten tăiat scurt, cu ochi de un gri strălucitor și o voce cu timbru grav”. Cum nu vedea prea bine, se machia mereu cu fard de pleoape de culoare neagră, crezând că acesta ajută la menținerea sănătății ochilor. Se apuca de grădinărit imediat după micul dejun – era o muncă grea, care includea săpatul unui șanț de irigare pentru mandarina și acoperirea lor cu un strat protector de alge, pe care le căra de la plajă. Dimineața târziu mergea să înoate, după care urma prânzul cu mâncare provensală: cantalup, bouillabaisse cu sos aioli, *rascasse farci*.

Scria constant și mult, apucându-se de lucru după o scurtă siestă. Își construise o cameră de lucru, un „cub” răcoros, cu pereții groși. Aici se aflau biroul mare la care scria și un divan lat cu o plasă pentru țânțari; mai erau un dulap mare în stil breton, plin cu cărți, obiecte de ceramică verzi de-a lungul pereților crem, iar pe o poliță se afla un teanc de hârtie albastră, pe care obișnuia să scrie. Vara făcea deseori baie în mare noaptea – mica plajă fiind atât de pustie încât părea că îi aparține doar ei –, ca mai apoi să doarmă pe verandă, unde își aducea salteaua din casă. Câteodată mânca în oraș împreună cu Maurice și prietenii lor, artiști din St. Tropez și împrejurimi; la unul dintre restaurante, își amintea Maurice, dacă voiau să mănânce carne de vânat în afara sezonului, „trebuia să anunțăm cu patruzeci și opt de ore înainte, ca braccionierii să aibă suficient timp”. Tot aici, într-o vilă asemenea unui castel, situată pe o terasă între șosea și stâncile de pe malul mării, trăia și unul dintre primii rivali ai lui Chanel – un mare inovator și el – creatorul de modă Paul Poiret, care acum suferea de boala Parkinson; mâinile lui, care cândva creaseră haine minunate, acum tremurau incontrollabil. Stilat

¹ S-au căsătorit în 1935